

KÁLLAY DEZSŐ:

Elkötelezetten Pál vallomásai apostoli szolgálatáról

A társuszi Pál

A társuszi Pál a népek apostolaként vonult be a keresztyénség történetébe. Ő, az Isten evangéliumának fáradhatatlan hirdetője és ihletett tanítója élete végéig a legnagyobb buzgósággal és feltétlen odaadással teljesítette küldetését. Lenyűgöző élettörténetével, a keresztyén gyülekezetek alapításában és erősítésében szerzett komoly tapasztalatával olyan emberként áll előttünk ma is, akire érdemes odafigyelnie minden szolgálattevőnek. Egyedisége ellenére sok tekintetben példaként állhat előttünk eltökéltségben, céltudatosságban, bölcsességben, józanságban, tisztaságban, türelemben, önzetlenségben, mértékletességben, hűségben, őszinte testvéri szeretetben. Elhívásától kezdve emberfeletti munkát végzett el Jeruzsálemtől kezdve Illíriáig¹ a Krisztusban adott üdvösség szószólójaként, de eljutott Rómába,² talán Hispániába³ is, hogy teljesen betöltse szolgálatát. Volt része örömben és szomorúságban, megbecsülésben és megaláztatásban, győzelemben és vereségben, szeretetben és üldöztetésben, bőségben és nélkülözésben.⁴ Lelkesített és bánkódott, merészség és félelem között vívódott, hatott és ellenállásba ütközött nemcsak az ellenfelek, hanem az önhitt⁵ vagy a megtévesztett⁶ hitestvérei részéről is. Megalázták, eltaszították, elítélték, megbotozták vagy megkorbácsolták, börtönbe zárták vagy szabadon bocsátották, máskor halálra keresték, menekülésre készítették, túlélte egy megkövezést és három hajótörést.⁷ Közben szorgalmasan látogatta a gyülekezeteket, prédikált, tanított, szervezett, követeket menesztett és fogadta a küldötteket, leveleket

1 Róm 15,19.

2 ApCsel 28,14-16.

3 Róm 15,24.

4 2Kor 6,3-10. Ld. még: 1Kor 4,11; 2Kor, 11; 27 Fil 4,12.

5 1Kor 4,8,18.

6 2Kor 11,4,20; Gal 3,1.

7 2Kor 11,25.

írt, kifejtett, érvelt, tanácsot adott, bátorított és intett, közben gyűjtést szervezett a jeruzsálemi szegények megsegítésére.

Ránk maradt levelei tanúsítják, hogy ő minden gond és baj ellenére maga miatt soha nem panaszkodott.⁸ Sőt hogy félrevezetett hallgatóit meggyőzze az evangélium szerinti igazságról és ismét megerősítse őket abban, valósággal dicsekedett szenvedéseivel.⁹ Igaz – vallja meg –, hogy azt emberi módon tette,¹⁰ metsző éllel,¹¹ nem Krisztus apostolához méltóan, de őszintén és igazán, a teljes valósággal megegyezően azért, hogy kijózanítsa szeretett testvéreit.

Így áll előttünk az az ember, aki pályafutása elején, buzgó farizeus tanítványként az egyház kíméletlen üldözője volt, de akit úgy megragadott a feltámadt Krisztus, hogy teljes életét az Ő evangéliuma hirdetésének szentelte. Ahol leveleiben elhívásáról, apostoli szolgálatáról, a gyülekezetek közti fáradozásáról vagy a megtartásukért folytatott küzdelméről beszél, ott a legemberibb és a legszemélyesebb. De még ahol önmagáról vall is, meggyőződéséről, örömeiről, vágyakozásáról, reménységéről, fájdmáról, félelmeiről, szorongató érzéseiről vagy egzisztenciális szükségleteiről, gondolata szüntelenül Isten és az Ő Fia, Jézus Krisztus körül forog, illetve a féltve szeretett gyülekezetek körül. Nem tud, és nem akar tőlük elszakadni. Képtelen tőlük elvonatkoztatva gondolkodni, élni, cselekedni, tervezni, reménykedni, visszahozódni a magánélet biztonságába. Ennek a kettős irányú kötődésnek a metszéspontján, az evangélium elkötelezett szolgálatában ragadható meg leginkább az apostol személyisége.¹²

Pál, az apostol

„Pál, Jézus Krisztus szolgálója, elhívott apostol, elválasztva Isten evangéliumának hirdetésére”¹³ – mutatkozik be Pál olvasóinak a Rómaiakhoz írt levél címiratában, korának bevett szokását követve. Nagy levelei¹⁴ elején következetesen apostolnak nevezi magát, egyszer Jézus Krisztus szolgájának Timó-

8 Fil 1,12-14.

9 2Kor 11,30; 12,10.

10 2Kor 11,16.18; 12,11.

11 2Kor 11,19-20.

12 WOLFF, Christian: *Der zweite Brief des Paulus an die Korinther*. ThHK 8, Evangelische Verlagsanstalt, Berlin, 1989, 11.

13 Róm 1,1.

14 Róm, 1Kor, 2Kor, Gal.

teussal együtt,¹⁵ máshol csak keresztyén nevét használja, minden további megjegyzés nélkül.¹⁶ Kétségtelen azonban, hogy ő mindig is úgy tekintett önmagára, mint Jézus Krisztus apostolára, függetlenül attól, hogy leveleiben hangozatja ezt, vagy sem.

Noha nem tartozott a Tizenkettő közé, magát minden fenntartás nélkül vallotta apostolnak, amazokkal egyenlő rangúnak. Azon a jogon tette ezt, hogy apostolságát ő sem emberi megbízás alapján nyerte el, és az evangéliumot, amelynek hirdetésére rendeltetett, nem emberektől tanulta el, hanem mindkettőt Istentől kapta, közvetlen és rendkívüli kijelentés útján.¹⁷ A feltámadott Úr neki is megjelent, akárcsak a Tizenkettőnek és a többi tanúnak, majd Jakabnak, az Úr testvérének is és valamennyi apostolnak.¹⁸ Őszinte bűnbánattal vall arról, hogy egyházüldöző múltja méltatlanná tette őt e rangos szolgálatra, de a kegyelmes Istennek mégis úgy tetszett, hogy őt is apostolai sorába emelje. Közöttük ő a legutolsó, a hátul kullogó, akivel le is zárul a sor, mivelhogy a feltámadott Úr neki jelent meg utolsóként. Mindent egybevetve olyan ő az apostolok társaságában, mint egy torzszülött¹⁹ – egy visszataszító, csenevész koraszülött csecsemő –, valamennyi közül a leghitványabb.²⁰

Apostolságához mégsem férhet semmi kétség. Nemcsak elhívása okán, vagy mivel azt egykor elismerte még Péter, Jakab és János is, a jeruzsálemi tekintélyesek, akiket Pál kortársai „oszlopokként” tiszteltek,²¹ hanem különösképpen azért, mert egész életében azon munkálkodott, hogy betöltse küldetését. Megítélése szerint ő maga többet fáradozott valamennyi apostolnál. Mégsem ebben a pusztán tényben látja szolgálata igazolását, hanem abban, hogy rendkívüli teljesítményében Isten ereje és minden akadályt legyőzni képes kegyelme mutatkozott meg. Végző soron maga Krisztus volt az, aki benne és általa munkálkodott, ezért ő legfeljebb erőtlenségeivel dicsekedhet. Erre utal a sokszor félreértelmezett mondatában is, amely sűrítve adja eléink teljes életszemléletét: „többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él

15 Fil 1,1.

16 1Tessz 1,1.

17 Gal 1,15.

18 A Tizenkettő, Jakab és a velük egy sorban említett apostolok viszonyáról ld. FEE, Gordon D.: *The First Epistle to the Corinthians*. NICNT, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1987, 732.

19 1Kor 15,8.

20 Vö. CONZELMANN, Hans: *Der erste Brief an die Korinther*. KEK 5, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1981, 315.

21 Gal 2,9.

bennem.”²² Szolgálatának titka ezek szerint ez: ahol a Pál élete Krisztushoz kötve Istennek szentelt életté válik, ott Isten ereje lesz láthatóvá benne.

Az Istennek szentelt élet Pál számára egyet jelent a Krisztus evangéliuma iránti teljes, feltétlen és egész életre szóló elkötelezettséggel.²³ Pál apostolsága az evangélium hatékony hirdetésére néz, és az evangélium hatékony hirdetésében nyer igazolást. Ebből érthető meg, hogy miért is védelmezi olyan elszántan és határozottan apostoli tisztét. Hiszen az evangélium ügyének szolgálata számára nem kedvtelés vagy szakma, amelynek megélhetését is köszönheti, hanem az egyetlen lételem, amelyben élnie lehet és élnie érdeemes.²⁴ Pált Jézus Krisztus Istene az evangéliumra nézve teremtette újjá,²⁵ s ő meggyőződéssel vallotta, hogy Krisztus Jézusban semmi más nem számít, csak az új teremtés.²⁶

Az evangélium

Az evangélium fogalma Pál szóhasználatában gazdag tartalmat hordoz. Mindenekelőtt az emberiség történetének azt a sorsfordító eseményt jelöli, amelyet Jézus Krisztus halála és feltámasztása által Isten maga vitt végbe az ember megváltásáért, hogy beteljesítse ígéreteit. Ez az esemény új, örök érvényű világkorszakot teremtett, ezért a végidők döntő eseménye. A róla szóló üzenetet, az esemény tömör összefoglalását és megértő-kifejtő alkalmazását szintén az evangélium szóval jelöli az apostol. Az egyszeri, múltbeli esemény a róla szóló üzenet által hatékonyvá válik a mindenkori jelenben is, hiszen azt a viszonyulást és cselekvési módot idézi a hallgatóság elé, és vonja is be őket abba a felgerjesztett hit által, amelyet Isten egyszer s mindenkorra nyilvánvalóvá tett Krisztus halálában és feltámasztásában. Isten ma is, és változhatatlanul mindenkor e szerint viszonyul egész teremtett világához. Ezért az evangélium hirdetése élet és üdvösség kérdése minden emberre nézve.

22 Fil 2,20. A magyarázathoz ld. KÁLLAY Dezső: Egy mondat, egy szabály – egy közösség. In: FÜSTI-MOLNÁR SZILVESZTER (szerk.): *Genius Loci. Frank Sawyer tiszteletére*. Sárospataki Református Teológiai Akadémia, Sárospatak, 2006, 211–232, 225–226.

23 A Rómabeliekhez írott levél címiratában valójában ez áll: „Pál [...] elhívott apostol, elválasztva Isten evangéliumára nézve (ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ).” Magyarazatként ld. JEWETT, Robert: *Romans. A Commentary*. Hermeneia, Fortress Press, Minneapolis, MN, 2007, 102.

24 Vö. 1Kor 9,16b–17.

25 Vö. WOLFF, Christian: i. m. 87–88.

26 Gal 6,15b.

Így tehát az evangélium örök érvényű esemény és egyben mozgósító örömhír az örök érvényű eseményről.²⁷ Jézus Krisztus „meghalt a mi bűneinkért az Írások szerint, eltemették, és feltámadt a harmadik napon az Írások szerint, és megjelent Kéfásnak,” majd a többi tanúnak.²⁸ Ő Isten Fia volt, aki ugyan test szerint a Dávid házából származott, de azzal, hogy Isten feltámasztotta őt a halottak közül, félreérthetetlen bizonyosságát adta annak, hogy ő, a test szerinti valójában a Szentég Lelke szerinti Isten Fia.²⁹ Az ő történetét³⁰ idézi fel Pál példaként a gyülekezet előtt annak ellenére, hogy ő az Istennél lévő, örökkévaló és Istennel egyenlő preegzisztens Fiú: „Az az indulat legyen bennetek, amely Krisztus Jézusban is megvolt.”³¹ Majd leírja önként vállalt lealacsonyodását, emberré lételét, megaláztatását, kereszthalál tartó engedelmességét, amelyre Isten azzal válaszolt, hogy őt mindenek fölé emelte, és felruházta azzal a névvel, amely addig csak magát az ÚR Istent illette meg, hogy Krisztus előtt mindenki meghódoljon és elismerje, hogy ő az ÚR az Isten dicsőségére.³² Jézus Krisztus történetéből még emberileg is leolvasható, hogyan cselekszik Isten azokkal, akiket elválasztott, és akik őszinte hittel ragaszkodnak az Úr Jézus Krisztushoz. Ezért nem szégyelli Pál az evangéliumot, „hiszen Isten hatalma az minden hívőnek üdvösségére [...] Mert abban Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki hitből hitbe, amint meg van írva: »Az igaz ember pedig hitből fog élni.«”³³

Nem csoda, ha Pál a saját lelki gazdagságuktól eltelt, csak a Fiú szabadságát és fennkölt dicsőségét igénylő keresztyéneknek a megfeszítettet hirdeti. Mert a feltámadott és a megfeszített egy. A megváltás pedig a megfeszítetttel kezdődik és tőle elválaszthatatlan. Aki tehát megbotránkozik benne csúfos halála miatt, vagy megveti őt erőtlensége láttán, az semmit sem ért. Világi-

27 Helyesen emeli ki Gnilka Julius Schniewindre hivatkozva, hogy Pálnál az „evangélium” olyan rögzült fogalom, amely egyszerre utal az igehirdetés tartalmára és gyakorlatára. Ld. GNILKA, Joachim: *Der Philipperbrief*. HThK, Verlag Herder, Freiburg in Breisgau 1982, 44.

28 1Kor 15,3b-5.

29 Róm 1,3-4. Az értelmezés összetett kérdését és lehetőségeit érdemben tárgyalja JEWETT, Robert: *i. m.* 103–107. A fenti értelmezést vö. KÁLLAY Dezső: *Doop en nieuw leven. Een exegetische studie van Romeinen 6,1–11*. Proefschrift, Drukkerij Van den Berg, Kampen 2004, 40–41.

30 WEYMOUTH, Richard J.: *The Christ-Story of Philippians 2:6-11. Narrative Shape and Paraenetic Purpose in Paul's Letter to Philippi*. A thesis submitted in fulfilment of requirements for the degree of Doctor of Philosophy on the University of Otago, New Zealand, 2015, 210. <https://ourarchive.otago.ac.nz/bitstream/handle/10523/6389/WeymouthRichardJ2016PhD.pdf?sequence=1> utoljára megnyitva: 2019. szeptember 15-én.

31 Fil 2,5.

32 Fil 2,6-11.

33 Róm 1,16-17.

mércével mérné az Isten kegyelmét. Hiszen Isten bölcsessége éppen abban mutatkozott meg, hogy Ő ezt a Jézust emelte magához. És benne, a kereszten függőben, aki a Törvény szerint átok alatt volt és e világi értelemben csúfos kudarcot vallott, benne Isten a világ bolondjait, az erőtlenekeket, a hitványakat és a senkiket választotta ki magának a maguk szemében bölcsek, erősek és nemesek ellenében. Feje tetejére állította a megszokott rendet,³⁴ és ezzel új világekorszakot teremtett.

A keresztről szóló beszéd, ami világi mércével mérve botránnyos vagy ostobaság, a megváltottak számára az Isten ereje. Ezért nem akar Pál másról tudni a korinthusiak előtt, mint Jézus Krisztusról, mégpedig mint megfeszítettéről.³⁵ Saját sorsában is Isten keresztfán kijelentett bölcsességének a bizonyosságát látja, és meggyőződéssel vallja: „Én azonban nem kívánok mással dicsekedni, mint a mi Urunk Jézus Krisztus keresztféjével, aki által keresztre feszítettett számomra a világ, és én is a világ számára.”³⁶ „A régi elmúlt, és íme: új jött létre.”³⁷ Mert a Krisztus kereszthalálában adott mérce szerint sem a körülmetélkedett nem jut önmagától üdvösségre zsidó mivolta okán, sem az, aki nincs körülmetélve, mássága miatt, hanem csak az, akit Isten maga teremtett újjá a Krisztus Jézusban. Pál önértelmezésének ez a summája.³⁸

Motiváció

Pál fennen hangoztatja: ő nem saját elhatározásából lett apostol, nem is emberi megbízás alapján, hanem Isten megbízásából. Isten már anyja méhétől fogva elválasztotta őt, és amikor elérkezettnek látta az időt, kijelentette az Ő Fiát benne.³⁹ A megbízatással egy időben tárult fel előtte a megfeszített Jézus titka is, mely Isten titka az ember üdvösségéről. Isten ismeretére ugyanis ember nem juthat el önmagától, legyen a legbölcsebb, vagy a legkegyesebb. Titkos szándékáról kizárólag Isten maga adhat felvilágosítást Lelke által.⁴⁰

34 Vö. SCHRAGE, Wolfgang: *Der erste Brief an die Korinther*. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament, VII/1, 1 Kor 1,1-6,11, Banzinger/Neukirchener Verlag, Basel/Neukirchen, 1991, 171–173.

35 1Kor 1,23; 2,2.

36 Gal 6,14.

37 2Kor 5,17b.

38 SCHEWE, Susanne: *Die Galater zurückgewinnen. Paulinische Strategien in Galater 5 und 6*. FRLANT, Band 208, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2005, 189.

39 Gal 1,15-16

40 1Kor 2,10. Ld. SCHRAGE, Wolfgang: *Korinther VII/1*. 257–258.

Pál rendkívüli eseményként élte át elhívását, amely a teremtés csodájához fogható. Amikor még féktelenül üldöztem az Isten egyházát és pusztítottam azt, akkor – vallja meg Pál – „Isten [...] aki ezt mondta: »Sötétségből világosság ragyogjon fel«, ő gyújtott világosságot szívünkben, hogy felragyogjon előttünk Isten dicsőségének ismerete Krisztus arcán.”⁴¹ Ebből a megrázó felismerésből⁴² fakad, hogy egész életében egyetlen kötelességet ismert, sőt egyetlen nagy, meghatározó szenvedélyt, Krisztust magát és az őt hirdető evangélium közkinccsé tételét minden nép között. Isten hitre hívta őt a Krisztus kijelentése által, és ő feltétel nélkül, testestől-lelkestől átadta magát e hit szolgálatának. „Mivel pedig a hitnek ugyanaz a Lelke van bennünk, ahogyan meg van írva: »Hittem, azért szóltam«, mi is hiszünk, és azért szólunk.”⁴³ Élete olyannyira egybefonódott az evangéliummal, hogy ilyen vallomásra készítette: „Mert ha az evangéliumot hirdetem, azzal nincs mit dicsekednem, mivel kényszer nehezedik rám. Jaj nekem ugyanis, ha nem hirdetem az evangéliumot! Mert ha önként teszem ezt, jutalmat kapok, ha pedig nem önként, sáfársággal vagyok megbízva.”⁴⁴

Megbízását mégsem kínos kötelességként élte meg. Térítő szolgálatának legfőbb motivációja, a tényleges késztető, sőt kényszerítő erő belülről fakadt, Krisztus szeretetének visszfényeként. „Mert Krisztus szeretete szorongat minket, mivel azt tartjuk, hogy ha egy meghalt mindenkiért, akkor mindenki meghalt; és azért halt meg mindenkiért, hogy akik élnek, többé ne önmaguknak éljenek, hanem annak, aki értük meghalt és feltámadt.”⁴⁵ Ezért Krisztusnak szentelte életét, akiben Isten minden képzeletet felülmúló szeretete ragyogott fel előtte. Erről így ír: „...szívünkbe áradt az Isten szeretete a nekünk adott Szentlélek által. Mert amikor még erőtleneke voltunk, a rendelt időben halt meg Krisztus az istentelenekért. Még az igazért is aligha halna meg valaki, bár a jóért talán még vállalja valaki a halált. Isten azonban a maga szeretetét mutatta meg irántunk, mert Krisztus már akkor meghalt értünk, amikor még bűnösök voltunk.”⁴⁶ Az Istentől elfordult, Őt megvető, sőt ellenségnek tekintő emberiség iránti döbbenetes szeretet láttán csakis egyetlen következtetés lehetséges. Ettől a szeretettől nem szakíthat el senki és semmi, sem az élet viszontagságai, sem emberi vagy emberfeletti erő, de

41 2Kor 4,6.

42 Ld. WOLFF, Christian: i. m. 86–87.

43 2Kor 4,14.

44 1Kor 9,16-17.

45 2Kor 5,14-15.

46 Róm 5,5-8.

még a halál, a végső nagy ellenség sem.⁴⁷ Mert „ha Isten velünk, ki lehet ellenünk? Aki tulajdon Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért odaadta, hogyan ne ajándékozna nekünk vele együtt mindent?”⁴⁸ Ez a „minden” már most magában hordja a végső kiteljesedés bizonyosságát: akiket Isten kegyelmébe fogadott és ott őriz most is kegyelmének biztos oltalma alatt, azok, Isten eddigi tette alapján már most bátran dicsekedhetnek az Isten dicsőségében való részvétel reménységével⁴⁹. Hiszen nekünk már most „...a mennyben van polgárjogunk, ahonnan az Úr Jézus Krisztust is várjuk üdvözítőül, aki az ő dicsőséges testéhez hasonlóvá változtatja a mi gyarló testünket azzal az erővel, amellyel maga alá vethet mindeneket.”⁵⁰

E meggyőződés alapján tárul fel előttünk Pál egyik legszemélyesebb vallomásának a mélyebb értelme: „nekem az élet Krisztus, és a meghalás nyereség.”⁵¹ „Vágyódom elköltözni és Krisztussal lenni, mert ez sokkal jobb mindennél.”⁵² De ha választania kell a saját leghőbb vágya és a Krisztus evangéliumának az ügye között, tétovázás nélkül kijelenti: „...de miattatok nagyobb szükség van arra, hogy életben maradjak. Erről meggyőződve tudom is, hogy életben maradok, és együtt maradok mindnyájatokkal a hitben való növekedésekre és örömötökre.”⁵³ Így kerül Pál életében az evangélium szolgálata, és azzal együtt a gyülekezetek szolgálata, az ember üdvösségéért hordozott felelősség az első helyre. Jelmondatokban kifejezve: nála a „Krisztusért!” e világi viszonylatban ugyanazt jelenti, mint „Az evangéliumért!”, „Az ember üdvözüléséért!” Csak innen érthető, hogy miért is vállalkozott arra az élethosszig tartó emberfeletti munkára, amelyet elvégzett.

Felelősség

Pál feltett szándéka szerint azon igyekezett, hogy az evangélium üzenetével minél több helyre és minél távolabbi vidékekre eljusson, hogy mindenkit elérjen, akit csak lehet. Rómába készült, hogy onnan Hispánia felé vehesse útját,⁵⁴ ahol tudomása szerint ismeretlen volt még az Isten igéje. A római

47 Vö. Róm 8,35-39.

48 Róm 8,31-32.

49 Róm 5,1-2.

50 Fil 3,20-21.

51 Fil 1,21.

52 Fil 1,23.

53 Fil 1,24-25.

54 Róm 15,22-24.

gyülekezetek előtt arról a készségről vall, amely mindig is jellemezte: „Görögöknek és barbároknek, bölcseknek és tudatlanoknak egyaránt adósa vagyok. Azért szívem szerint kész vagyok az evangéliumot hirdetni nektek is, akik Rómában vagytok.”⁵⁵ Ekkor már a harmadik missziós útja utolsó heteit tölthette, sok ezer kilométer volt a háta mögött, és úgy látta, hogy ő mindenekelőtt a zsidóságtól különböző, a bálványistenségek imáadásába merült pogány népek apostola. Istentől nyert kegyelmi ajándékként fogadta el, hogy éppen ezekért a népekért lett Jézus Krisztus szolgálója.⁵⁶ Ebben a minőségében ismerték el őt a jeruzsálemi „oszlopapostolok” is.⁵⁷

Evangéliumhirdető szolgálatát tehetsége szerint a leghatékonyabban igyekezett teljesíteni. Az ékesszólásnak ugyan nem volt avatott művelője – amint maga is elismeri⁵⁸ –, de tudta, hogy az evangélium természeténél fogva hitre méltó, és önmagában elégséges arra, hogy embereket nyerjen meg Krisztusnak. Ezért, mivel Isten beavatta őt a hitre vonatkozó legmélyebb titkokba is, nem „az emberi bölcsesség megejtő szavaival” szólt hallgatóihoz, „hanem a Lélek bizonyító erejével”,⁵⁹ hogy a bennük felgerjesztett hit ne emberek bölcsességén, hanem Isten erején nyugodjék.⁶⁰ Ezért gondosan ügyelt arra, hogy teljes őszinteséggel, tisztán, „sőt szinte Istenből”⁶¹ szólja az Istenre tartozó dolgokat. Galácia keresztyén gyülekezeteinek fel is rója, hogy ellenállás nélkül hagyták magukat megtéveszteni,⁶² pedig ő, Pál olyan érzékletesen tárta eléjük a Jézus Krisztus halálával kapcsolatos eseményeket, mintha ott és akkor, a szemük láttára feszítették volna meg Őt értük.⁶³ Az Isten hűségében fogant üdvözítő jóakaratról szóló, s ekként hitet gerjesztő üzenetnek a hatását mélyen meg is tapasztalták maguk között, hiszen így, a hit hallása által nyerték el a Szentlelket és lettek részeseivé az Isten hatalmas csodálatos megnyilvánulásának.⁶⁴

55 Róm 1,14-15.

56 Róm 15,15-16.

57 Gal 2,9.

58 Vö. 2Kor 10,10; 11,6.

59 1Kor 2,4.

60 1Kor 2,5.

61 2Kor 2,17.

62 A βασκαίνω jelentése: megbabonáz, megigéz; mintha valaki szemmel verte volna meg őket, és így varázslat hatása alá kerültek volna. Ld. SCHLIER, Heinrich: *Der Brief an die Galater*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1967, 119.

63 Gal 3,1. A magyarázathoz ld. MUSSNER, Franz: *Der Galaterbrief*. HThK, Band 9, Verlag Herder, Freiburg/Basel/Wien, 1974, 134–135.

64 Gal 3,4.

Az evangélium megtartó hatalmáról meggyőződve Pál gondosan ügyelt arra, hogy minden akadályt elhárítson az evangélium befogadása előtt. Nemcsak az üzenet tisztaságát tartotta folyamatosan szem előtt, hanem saját tisztességét és jó hírét is. Szolgálatá hatékonyságának zálogát emberi mércével mérve abban látta, hogy jogos vád ne érhesse őt semmiért. Feddhetetlensége igehirdetői tevékenységének egyik legfontosabb eszközévé vált.⁶⁵ Ebben a tekintetben éppúgy nem ismert megalkuvást, mint abban sem, hogy nincs más üdvözítő evangélium azon az egyen kívül, amelyet Isten Krisztusban kijelentett.⁶⁶

Az ókori világ bevett gyakorlata szerint Pál és munkatársai is helyről helyre járva hirdették az Isten ígését, s ahol kedvező fogadtatásra találtak, ott megtelepedtek egy időre. Látszólag semmiben sem különböztek a más vallási nézetet vagy bölcséleti irányzatot terjesztő vándorprédikátoroktól és tanítóktól. A sikeres hírverés komoly anyagi előnyökkel járt, hiszen a lelki támaszt, gyógyulást, megújulást, az életminőségben bekövetkező gyökeres változást remélő ember mindenkor szívesen hozott akár erejét meghaladó anyagi áldozatot is boldogulása érdekében.⁶⁷ Ezért a vándorprédikátorok között mindig akadtak olyanok, akik önös anyagi érdektől vezérelve lelkiismeretlenül kihasználták az óvatlan hiszékenységet.⁶⁸ De még azokra is könnyen rávetülhetett az alantas szándék gyanújának az árnyéka, akik szent meggyőződéstől hajtva, teljes tisztességgel képviselték az általuk igaznak tartott ügyet.

Pált többször érte vád, hogy csupán nyereségvágyból szolgál, nem nemes célokat követve. Emiatt sorozatosan védekezésre kényszerült. A korinthusiak még azt is tudni vélték, hogy Titusz segítségével fondorlatos módon fosztja ki őket.⁶⁹ Az állítás nem volt igaz, de hatékony eszköznek bizonyult az apostol ellen. A jeruzsálemi gyülekezet megsegítésére Makedónia és Achája vidékein szervezett általános gyűjtés csak további alkalmat kínálhatott arra, hogy hihetővé tegye a rágalmat. Pedig Pál egyetlen gyülekezettől sem fogadott el segítséget a filippibelieken kívül. Nagylelkűségükre és gondoskodó szeretetükre úgy tekintett, mint Istennek tetsző jó illatú áldozatra az evangélium szolgálatában az apostol oldalán.⁷⁰

65 2Kor 6,4.6-7.

66 Ld. Gal 1,7-9.

67 Ld. Mk 6,25-26.

68 2Kor 11,3-4,20.

69 2Kor 12,18.

70 Fil 4,14-17.

A méltatlan gyanúsítgatásra válaszolva hangsúlyozta, hogy evangélium-hirdető szolgálatában ő sohasem feledkezett meg kettős irányú elkötelezettségéről Isten és az ember iránt.⁷¹ Lényegét tekintve az evangélium éppen arra hív minden embert, hogy Isten oldalán maradva álljon embertársa szolgálatába. Aki tehát elkötelezte magát a Jézus Krisztus Atyja mellett, az eszerint viszonyul az embertársához is.

Pál Istentől rendelt jogként hangoztatta a korinthusiak előtt, hogy a munkás méltó a maga jutalmára; akik tehát lelkiekkel szolgálnak másoknak, miért is ne részesednének azok földi javaiban, akiket lelkiileg gazdagítanak.⁷² Ő azonban soha nem kívánta meg, hogy gondoskodjanak róla, hanem azon volt, hogy köztük végzett szolgálatát teljes szabadságban gyakorolhassa. Lemondott az evangélium hirdetésével járó jogáról, hogy csak Istennek tartozzék számadással.⁷³ Függetlenségének ára minden gyülekezettel szemben az volt, hogy kétkezi munkájával kellett magát eltartania.⁷⁴

Másfelől viszont áldást is jelentett ez a többletterhelés. Szabadsága lehetővé tette, hogy az evangélium hirdetésénél kényszerűségből ne váljon a gyülekezetek felől érkező igények kiszolgálójává. Megalkuvás nélkül, nyugodt lelkiismerettel tarthatott ki az evangéliumbeli igazság mellett. „Mivel Isten ítelt minket alkalmasnak arra, hogy ránk bízsa az evangéliumot, úgy hirdetjük azt, mint akik nem embereknek akarunk tetszeni, hanem a szívünket vizsgáló Istennek.”⁷⁵ „Ha még mindig embereknek akarnék tetszeni, nem volnék Krisztus szolgálója.”⁷⁶ Jutalma végső soron az volt, hogy prédikálásával ingyenessé tette Krisztus evangéliumát.⁷⁷

Isten iránti szent elkötelezettségében önként vállalta fel a gyülekezetek szolgálatát. Ő, aki az evangélium tekintetében hajlíthatatlan volt, emberi befolyásnak nem engedett, sőt szembeszállt Péterrel⁷⁸ és az úgynevezett főfőapostolokkal⁷⁹ is, következetesen arra törekedett, hogy minden akadályt elhárítson az evangélium befogadása elől. Nagy gonddal és hozzáértéssel alkalmazta az evangélium üzenetét a hallgatóság értelméhez és körülményeihez. „Mert bár én mindenkiel szemben szabad vagyok, magamat mégis mindenkinek szolgálójává tettem, hogy minél többeket megnyerjek” – vallja

71 2Kor 5,11; 1Tessz 2,10.

72 Vö. 1Kor 9,4-14.

73 Vö. 1Kor 4,3-4.

74 1Tessz 2,9; 1Kor 4,12.

75 1Tessz 2,4.

76 Gal 1,10b.

77 1Kor 9,18.

78 Gal 2,11-14.

79 2Kor 11,5.22-23a.

meg. „Mindenkinek mindenné lettem, hogy mindenképpen megmentsék némelyeket.”⁸⁰

Ha célravezetőnek tűnt, olyan szelíden lépett fel testvérei közösségében, mint ahogyan az anya dajkálja gyermekeit, és úgy intett és buzdított mindenkit, mint apa a gyermekeit.⁸¹ Ha kellett, határozottan viselkedett, latba vetette apostoli tekintélyét, súlyos, komoly leveleket fogalmazott, de mindjárt engedékeny, sőt nyájas volt a megbánás és engedelmesség legapróbb őszinte megnyilvánulására is. Vállalta, hogy némelyek sértőnek találják levelét, de örvendett, ha a sértődöttség megtérésre indító megkeseredéssé vált. Komolyan vette, hogy a megkeményedés bármikor a Sátán mesterkedésének melegágyává válhat.⁸² Krisztus szelídségével és gyöngédségével kérelt,⁸³ de kíméletlen keménységgel⁸⁴ leplezte le az ellenfél hamisságát és gőgjét, és állította pellengérré a gyülekezet szárnalmas ostobaságát. Kérlelhetetlen küzdelmet folytatott mind a kívülről, mind a belülről fenyegető veszedelem ellen anélkül, hogy tisztességtelen, e világi-testi eszközökhöz folyamodott volna. Hatékonyabb segítséget keresett, amely nemcsak legyőzni képes az ellenfelet, hanem meggyőzni őt és jobb belátásra bírni.⁸⁵ Aligha ismert Pál nagyobb felelősséget annál, minthogy ismét megnyerje azokat, akiket egyszer már Krisztushoz vezetett. Az erőfeszítés nagyságát érzékeltetve szól a galatákhöz: „gyermekeim, akiket újra fájdalmak között szülök meg, amíg kiformalódik bennetek Krisztus.”⁸⁶

Szenvedés

Szenvedéseiről apostolságának védelmében emel szót a magukat nagyra tartó korintusiak előtt. Amit mond, nem panaszképpen mondja, hanem mélyebb megfontolásból. A korintusi hívek a kegyelem kiáradásának csal-

80 1Kor 9,19.22b. Schrage megjegyzi: mivel a dolgok alakulását nem láthatjuk előre, a „mindenkinek mindenné lettem” azt jelenti, hogy az evangélium érdekében az alkalmazkodásnak alapvetően nem szabhatunk határt. Ld. SCHRAGE, Wolfgang: *Der erste Brief an die Korinther*. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament, VII/2, 1 Kor 6,12-11,16, Banzinger/Neukirchener Verlag, Basel/Neukirchen, 1995, 341.

81 1Tessz 2,7b.11-12a.

82 2Kor 2,10; 11,14.

83 2Kor 10,1.

84 1Kor 4,19-21.

85 2Kor 10,3-6.

86 Gal 4,19. Pál a missziói munkája során keresztyénné lett hívek lelki apjának, illetve anyjának tekinti magát. Ld. MUSSNER, Franz: i. m. 312–313.

hatatlan bizonyítékát látták abban a különös lelki gazdagságban, amellyel Isten megajándékozta őket, és amelyet Pál is elismert és méltatott.⁸⁷ Ebből megértették, hogy Isten hatalmasan van jelen közöttük Lelke által. Nem csoda, ha a hiteles apostoli szolgálat igazolását is abban keresték, ami megjelenésében és megnyilvánulásaiban magasztos, méltóságteljes, erőt sugárzó.

Ez a szemlélet a Krisztusról szóló evangélium egyoldalú értelmezésén alapult, amely szerint a hívő ember a feltámadott és dicsőséges Úrral van közösségekben. Szem elől tévesztették azt az evangéliumi igazságot, hogy a feltámadott Úr az a Jézus, akit megfeszítettek. Akik tehát Krisztushoz tartoznak, belőle részesednek: nemcsak feltámadásának erejéből, hanem szenvedéseiből is, nemcsak az ő életéből, hanem a halálából is.⁸⁸ Éppen ezért a keresztyén élet, még inkább az apostoli lét és szolgálat csupán e kettős részesedés folyamatos megnyilvánulásának a mentén értelmezhető.⁸⁹

Pál költői ihletettséggel tárja a korintusiak elé szenvedéseinek lényegét. Felsorolásainak, ellentétes párhuzamainak, meglepő értelemsűrítő kifejezéseinek, lényegre törő tömör mondatainak döbbenetes kifejezőereje van. A kifejezésformák sorrendje, társítása, váltakozása, módosulása nem pusztán nyelvi játék, hanem hatékony eszköz az evangélium szerinti igazság kifejtésére. Mindebben gazdag élettapasztalaton alapuló érettségről és mély teológiai látásról tesz tanúságot. Nála e kettő folyamatos kölcsönhatásban áll egymással. Az evangélium új megvilágításba helyezi a megélteket, a megtapasztalt pedig segítséget nyújt az evangélium mélyebb megértéséhez és árnyaltabb kifejtéséhez.

A szenvedés – érvel Pál – szolgálatának szerves része, nem járulékos jelenség, mely elkerülhető. Sorsszerűen tapad életéhez, ezért apostolságának legfőbb jele. Benne Krisztus sorsa tükröződik földi viszonyok között, jelentős léptékkülönbséggel. Mivel pedig Ő egy személyben a megfeszített és a feltámadott Úr, mindazok, akik a Krisztuséi, részesednek az ő erőtlenségében, szenvedésében, halálában, de feltámadásában és Istennek szentelt életében is.

A kifejezésformák változatossága tág teret biztosít Pálnak a részesedés gondolatának kifejtéséhez. Efézusban halálos veszedelemben kerül, de megmenekül, s ebben olyan vigasztalást lát, amelyet érdemes másokkal meg-

87 1Kor 1,4-7a.

88 Róm 5,9-11. A magyarázathoz ld. KÁLLAY Dezső: Megigazulás, hit, új élet. In: Peres Imre (szerk.): *Kezdetben volt az Ige. Tanulmánykötet Lenkeyné Semsey Klára tiszteletére, 80. születésnapja alkalmából*. Studia Theologica Debrecinensis 1. Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen, 2010. 77–95, 91–92.

89 Vö. 2Kor 1,3-7; 4,7-18; 6,4-10; 13,3-4. A részesedésről ld. KÁLLAY Dezső: *Doop*. 261–263.

osztani.⁹⁰ De nem a kedvező fordulat, a nem remélt szabadulás pozitív fejleménye nyújt vigasztalást önmagában, hanem az, ami benne kifejezésre jut: Isten megmentő hatalma. Mert ha Isten az embert próbáló efézusi szolgálat idején részt adott Pálnak a Krisztus szenvedéséből, Ő volt az, aki a veszedelemből is kimentette. Ugyanazzal a hatalommal ragadta ki őt a bajból, amellyel feltámasztotta a kereszthalálig hű és engedelmes Krisztust, a maga idején pedig feltámasztja a halottakat is. Ezért minden vigasztalásnak az alapja és záloga az, hogy Krisztus „ha meg is feszítettett erőtlenségéből, él Isten hatalmából.”⁹¹

A Krisztus sorsán leolvasható mintát Pál kettős tekintetben fejt ki. Az alapvető és legfőbb támpont, hogy Krisztus feltámadása a benne hívők feltámadásának garanciája. „Mert ha hisszük, hogy Jézus meghalt és feltámadt, az is bizonyos, hogy Isten az elhunytakat is előhozza Jézus által, vele együtt.”⁹² „Maga a Lélek tesz bizonyosságot a mi lelkünkkel együtt arról, hogy Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekek, akkor örökösök is: örökösei Istennek és örököstársai Krisztusnak, ha vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk.”⁹³ Ameddig e dicsőséges végre nézünk, a most még láthatatlan, de a Megfeszített megdicsőülésében garantált valóságra, nem csüggedünk el. Szünetünk is átértékelődik, származásunk jelentéktelenné válik a minden mértéket meghaladó nagy, örök dicsőség fényében. És bár a külső emberünk megromlik, életünk elenyészik, a belső emberünk mégis megújul napról napra e bizonyosság erejénél fogva.⁹⁴ Így nyújt a Krisztus dicsőségéből való részesedés bizonyossága erős vigasztalást, és arra bátorít és biztat, hogy készek legyünk elhordozni Krisztus szerint a mindennapok megpróbáltatásait és a szolgálat megannyi terhét.

A Krisztussal való közösségünk felismeréséből további vigasztalást is veszünk. Isten rendkívüli kijelentésében részesítette az apostolt. De hogy emiatt el ne bizakodjon, tövist adott a testébe, melyet háromszori könyörgésre sem vett el tőle.⁹⁵ A kijelentett evangélium kincsét az apostoli lét törekeny cserépedényébe helyezte, hogy ő Istennek tulajdonítsa a rendkívüli erőt, és ne önmagának.⁹⁶ Ezt a felismerést pecsételi meg a Pál imájára adott

90 2Kor 1,8-11. Vö. WOLFF, Christian: i. m. 26–27.

91 2Kor 13,4.

92 1Tessz 4,14.

93 Róm 8,16-17.

94 2Kor 4,16-18. A hangsúly nem a belső ember lelki fejlődésén van, hanem a naponkénti megújuláson. Ld. WOLFF, Christian: i. m. 100.

95 2Kor 12,7-8.

96 2Kor 4,7.

felelet is: „Elég neked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által ér célhoz.”⁹⁷ Ezért dicsekszik Pál az erőtlenségeivel, mert amikor ő erőtlén, éppen akkor bizonyul erősnek Isten megtartó kegyelme folytán. Vallomásaiban ez jut kifejezésre. „Mindenütt szorongatnak minket, de nem szorítanak be, kétségkedünk, de nem esünk kétségbe; üldözöttek vagyunk, de nem elhagytak; letipornak, de el nem veszünk; Jézus halálát mindenkor testünkben hordozzuk, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen testünkben. Mert életünk folyamán szüntelen a halál révén állunk Jézusért, hogy Jézus élete is láthatóvá legyen halandó testünkben.”⁹⁸

E gondolat mentén továbbhaladva Pál az apostoli szolgálat és a gyülekezet viszonyát szintén a Krisztus halálából és életéből való részesedés motívuma segítségével világítja meg: „Azért a halál bennünk végzi munkáját, az élet pedig bennetek.”⁹⁹ Az apostoli lét Istennek szentelt és ekként a gyülekezet megtartásának és gazdagodásának a szolgálatába állított élet, amelyért Pál szívesen hoz áldozatot, akár a legnagyobbat is.¹⁰⁰ Úgy van ez – fejtegeti –, mint a szülő-gyermek viszonylatában: „nem a gyermekek tartoznak gyűjteni a szülőknél, hanem a szülők a gyermekeknek.”¹⁰¹ Mi több – jegyzi meg másol –, ha életét is kell odaáldoznia, úgy tekint arra, mint Istennek bemutatott papi áldozatra, amelyet örömmel vállal fel a gyülekezet hitben való megmaradásáért.¹⁰² Szolgálatának végső célját abban látja, hogy akiket egykor eljegyzett a Krisztusnak, azokat tiszta szüzekként állíthassa majd Krisztus elé.¹⁰³

Pásztori felelőssége akkor is kötelezi, amikor a korintusi gyülekezet elene fordul és kétségbe vonja apostoli tekintélyét.¹⁰⁴ Ekkor tűnik ki igazán, hogy a halál az apostolokban munkálkodik, az élet pedig a gyülekezetben. A korintusiaknak írja: „Mert úgy gondolom, hogy Isten minket, apostolokat utolsókul állított, mint akiket halálra szántak. [...] Mi bolondok vagyunk Krisztusért, ti pedig okosak Krisztusban, mi erőtlének, ti pedig erősek, ti megbecsültek, mi pedig megvetettek.”¹⁰⁵

97 2Kor 12,9.

98 2Kor 4,8-11.

99 2Kor 4,12.

100 2Kor 12,15.

101 2Kor 12,14.

102 SILVA, Moisés: *Philippians*. Baker Exegetical Commentary on the New Testament, Grand Rapids, Michigan, 2005, 129.

103 2Kor 11,2.

104 1Kor 9,1-2.

105 1Kor 4,9-10.

A végső cél

A nagy sorsfordító pillanattól kezdve ez a buzgó, elkötelezett és a végsőkig elszánt ember teljes életét Krisztusnak és az ő evangéliuma ügyének szentelte. Ami addig volt, bármilyen rendkívülinek és magasznak tűnt is korábban, azt mind kárnak és szemétnak ítélte Jézus Krisztus ismeretének páratlan nagyságáért. Megtapasztalta, hogy Isten elfogadta őt és megigazította ingyen kegyelme által. Krisztus ismerete azonban nem elméleti jellegű tudás, információszerzés valamiről, hanem az egész emberi egzisztenciát megragadó, az embert a lénye mélyéig átható tapasztalati ismeret, amely egyre bővül, érlelődik, átjár és betölt úgy, mintha valakit hosszú, közös út alkalmával ismernénk meg örömben, bajban, küzdelemben, fennkölt ünnepen vagy halálos veszedelemben. Ez a megismerés hajtotta és tartotta fogva Pált akkor is, amikor papírra vetette a következő szavakat: „Őerte kárba veszni hagytam és szemétnak ítélek mindent, hogy Krisztust megnyerjem [...] hogy megismerjem őt és feltámadása erejét, valamint a szenvedéseiben való részesedést, hasonlónak lévén az ő halálához, hogy valamiképpen eljussak a halottak közül való feltámadásra.”¹⁰⁶ Ebben összegzi Pál apostoli küldetésének Istentől rendelt útját. A jelen világban a Krisztus szenvedéséből részesedünk, hasonlónak leszünk az Ő halálához.¹⁰⁷ De a végső cél nem ez. A cél, amely felé Pál elhívása óta tart, ami erős hitbeli reménységként ott lebeg előtte, az a halottak feltámadásából való részesedése és a végső üdvösség Krisztus oldalán. Ez még előtte van, még el kell érnie. Amíg sorsa beteljesedik, addig – vallja meg – „egyet teszek: ami mögöttem van, azt elfelejtve, ami pedig előttem van, annak nekifeszülve futok egyenest a cél felé, Isten mennyei elhívásának Krisztus Jézusban adott jutalmáért.”¹⁰⁸ Ezért kell mindenekelőtt részesednie a Krisztus feltámadásának erejéből, hogy az hordozza őt ebben. Eddig nem csalódott, tapasztalata ezt igazolja: „Mindenre van erőm Krisztusban, aki megerősít engem.”¹⁰⁹

A versenypálya, amelyen az apostol céltudatosan halad,¹¹⁰ az ő életre szóló és teljes életet igénylő apostoli szolgálata. Zárszóként álljon itt az a vallomása, amely talán a legszebben foglalja össze szent meggyőződését küldetéséről: „Senkinek semmiféle megütközést nem okozunk, hogy ne szidalmazták szolgálatunkat, hanem úgy ajánljuk magunkat mindenben,

106 Fil 3,8b.10-11.

107 Vö. Róm 6,5.

108 Fil 3,12-14.

109 Fil 4,13.

110 Vö. 1Kor 9,24-27.

mint Isten szolgálói: sok tűrésben, nyomorúságban, szükségben, szorongatásban, verésekben, bebörtönzésben, nyugtalan időkben, fáradozásban, átvirrasztott éjszakákban, böjtölésben, tisztaságban, ismeretben, türelemben, jóságban, Szentlélekben, képmutatás nélküli szeretetben, az igazság igéjével, Isten erejével, az igazság jobb és bal felől való fegyvereivel, dicsőségben és gyalázatban, rossz hírben és jó hírben, mint ámitók és igazak, mint ismeretlenek és jól ismertek, mint meghalók és íme, élők, mint megfenyítettek és meg nem öltek, mint szomorkodók, de mindig örvendezők, mint szegények, de sokakat gazdagítók, mint akiknek nincsen semmijük és akiké mégis minden.”¹¹¹

111 2Kor 6,3-10.